

УДК 657.62

НАЗАРОВА Карина,

д. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансового аналізу та аудиту Київського національного торговельно-економічного університету

ЗАДНІПРОВСЬКИЙ Олександр,

к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування Київського національного торговельно-економічного університету

АУДИТ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Розглянуто організаційні та методичні аспекти аудиту фінансових інструментів з метою визначення достовірності оцінки їх вартості. Досліджено методологію оцінки фінансових інструментів як за національними, так і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Поетапно розкрито процес аудиту з метою визначення достовірності справедливої вартості фінансових інструментів.

Ключові слова: аудит, оцінка, основні фінансові інструменти, похідні фінансові інструменти, справедлива вартість.

Назарова К., Заднепровский А. Аудит оценки финансовых инструментов. Рассмотрены организационные и методические аспекты аудита финансовых инструментов с целью определения достоверности оценки их стоимости. Исследована методология оценки финансовых инструментов согласно как национальным, так международным стандартам бухгалтерского учета и финансовой отчетности. Поэтапно раскрыт процесс аудита с целью определения достоверности справедливой стоимости финансовых инструментов.

Ключевые слова: аудит, оценка, основные финансовые инструменты, производные финансовые инструменты, справедливая стоимость.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання, притаманні відкритій економіці, характеризуються дедалі більшим опосередкуванням ресурсів та джерел їх утворення в процесі кругообігу капіталу. При цьому завдання оцінки та, відповідно, аудиту достовірності таких опосередкованих об'єктів, якими є фінансові інструменти, стають все більш важливими як в інтересах власників і стейкхолдерів, так і суспільства в цілому. Нині є всі економічні та соціальні підстави стверджувати, що помилки, обман, зловживання та шахрайство на ринку фінансових інструментів стали одним з детонаторів останніх

© Назарова К., Задніпровський О., 2018

світових фінансових криз. Підтримуючи науковий підхід І. Бурденко та І. Макаренка, підкреслимо, що серед ключових причин появи економічних криз останніх років варто вказати на "значну асиметрію інформації та моральні ризики на ринках фінансових інструментів, які насамперед пов'язують з незадовільною якістю розкриття інформації щодо цих інструментів, непрозорими методиками їх оцінки" [1, с. 44]. Уможливлення ефективного використання даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо операцій з фінансовими активами, в свою чергу, має забезпечуватись проведенням їх аудиту.

Особливу ж увагу при цьому слід приділяти перевірці достовірності оцінки вартості фінансових інструментів в інтересах власників, менеджменту та інших зацікавлених сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В публікаціях останніх років проблематику аудиту фінансових інструментів, особливо в аспекті достовірності їх оцінки, практично не висвітлено. Питання аудиту оцінки фінансових інструментів фрагментарно розглянуто у працях Г. Супрович [2], В. Здерника [3], Ф. Харісової [4], Т. Шешукової [5]. Праці, присвячені дослідженню власне оцінки фінансових інструментів, більш численні, серед їх авторів необхідно відзначити І. Бурденко та І. Макаренка [1], О. Грабчук, К. Попадюка, Л. Снігурську, С. Банка, М. Бондара, С. Голова та ін.

Вітчизняні науковці досліджують переважно засади оцінки фінансових інструментів (в інтересах бухгалтерського обліку) та меншою мірою питання загальної методики їх аудиту. Фактично, проблематиці аудиту в ракурсі вартісної оцінки фінансових інструментів не приділено належної уваги.

Метою статті є дослідження теоретичних, нормативних та методичних аспектів проведення аудиту фінансових інструментів у контексті оцінки їх вартості, узагальнення існуючих напрацювань у цій царині та окреслення проблемних аспектів питання.

Матеріали та методи. Дослідження базується на загальнонаукових та специфічних методах, зокрема теоретичного узагальнення, групування, аналізу та синтезу, аналогії, моделювання. Використано нормативні матеріали – Національні та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності, Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, а також праці сучасних вчених з питань обліку, оцінки та аудиту.

Результати дослідження. Оскільки метою будь-якого аудиту є висловлення професійного судження аудитора, принципово важливою, з професійної точки зору, є необхідність враховувати ті ключові процедури в його проведенні, які впливають (або формують) на згадану точку зору. В умовах глобалізації в цілому та євроінтеграції зокрема все більше користувачів інформації замовляють аудит або узгоджену процедуру з аудиту фінансових інструментів. Запит на такий вид аудиту обумовлений останніми трендами в світовій та національній економіці.

Для аудитора важливим є те, що обсяг та структура фінансових інструментів визначаються економічною ситуацією в країні (розміром дебіторської заборгованості, величиною грошової маси в країні й організаціях, обсягом інвестицій у цінні папери тощо). На кожному етапі економічного розвитку країни формуються специфічні структура й обсяг фінансових інструментів, що відповідають потребам ланок її господарства. Такі інструменти є засобами, через які здійснюються транзакції на фінансових ринках.

Фінансові інструменти – комплексний об'єкт, що об'єднує широкий спектр складових: коштів, зобов'язань та інструментів власного капіталу, зокрема у формі акцій, облігацій, векселів, форвардних та ф'ючерсних контрактів, свопів, опціонів, інших похідних інструментів.

Детально (хоч і з деякими контроверсіями) фінансові інструменти описують та класифікують міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(с)БО) 13 "Фінансові інструменти" [6, п. 4] фінансовий інструмент розуміють як контракт, що одночасно зумовлює виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу в іншого. В Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) наводяться дефініції, наближені до зазначених [7, п. 11]. При цьому як фінансові інструменти можуть виступати: грошові кошти; частки в капіталі іншої організації; визначене в договорі право отримати грошові кошти або зобов'язання здійснити оплату грошовими коштами або виконати обмін такими активами або зобов'язаннями; деякі договори, за якими погашення зобов'язань здійснюється власними пайовими інструментами організації; деякі договори, укладені щодо нефінансових статей, або деякі договори, що були випущені страховими організаціями, але не відповідають визначенню договору страхування. Під таке визначення підпадають об'єкти досить широкого понятійного спектра – від позик і депозитів, за якими передбачені відносно прості умови опосередкування, до складних похідних, вбудованих та гібридних фінансових інструментів, структурованих продуктів та деяких товарних контрактів.

Принципи, зазначені в МСФЗ 32 "Фінансові інструменти: подання", доповнюють принципи визнання та оцінки фінансових активів та фінансових зобов'язань, наведені в МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" [8], а також принципи розкриття інформації щодо них, подані в МСФЗ 7 "Фінансові інструменти: розкриття інформації" [9].

Фінансові інструменти різняться за рівнем складності, тобто опосередкованості. І аудитору, й іншому зацікавленому користувачу інформації важливо враховувати складність фінансового інструменту, яка може бути зумовлена низкою факторів, зокрема:

- значним обсягом окремих потоків грошових коштів (у тих випадках, коли за відсутності їх однорідності необхідно здійснювати аналіз кожного окремого потоку або великої кількості об'єднаних у

групи тотожних потоків грошових коштів, щоб оцінити, наприклад, кредитний ризик);

- складністю формул для розрахунку цих грошових потоків;
- невизначеністю або варіативністю грошових потоків у майбутньому, зокрема через наявності кредитного ризику.

П(С)БО 13 "Фінансові інструменти" також окремо вирізняє поняття похідних інструментів, що об'єднують передусім ф'ючерсні та форвардні контракти (п. 9).

Наявний прямиий взаємозв'язок і залежність між чутливістю грошових потоків до змін ринкової кон'юнктури, з одного боку, і складністю та приблизністю результатів обчислення справедливої вартості фінансового інструменту, з іншого. Іноді можуть виникати обумовлені специфічними обставинами труднощі при оцінюванні фінансових інструментів, вартість яких за звичайних умов досить легко визначити. Прикладом є інструменти, ринок яких втратив активність, або інструменти з тривалим терміном виконання. Оцінка похідних фінансових інструментів та структурованих продуктів ускладнюється і в тому випадку, якщо вони являють собою поєднання окремих фінансових інструментів.

Найпоширенішими фінансовими інструментами є *фінансові активи*.

У МСФЗ 9 "Фінансові інструменти", який вже є обов'язковим до застосування з 1 січня 2018 р., замінивши МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка", замість чотирьох класифікаційних груп фінансових активів, визначених у МСБО 39, наведено лише дві: фінансові активи, які оцінюють за амортизованою собівартістю, та фінансові активи, які оцінюють за справедливою вартістю.

При цьому особливістю *оцінювання фінансових інструментів за справедливою вартістю* є відображення його результатів здебільшого через фінансовий результат – прибуток чи збиток, крім випадків відображення в іншому сукупному прибутку (збитку), згідно з прийнятою бізнес-моделлю підприємства, що звітує.

Аргументами "проти" застосування справедливої вартості щодо фінансових інструментів визначають: труднощі формулювання визначення; складне врегулювання зобов'язань; так звані "квазісправедливі" оцінки похідних фінансових інструментів [1, с. 46]. Проте, в цілому погоджуючись з аргументацією авторів твердження, слід зазначити, що альтернативні методики ще меншою мірою даватимуть уявлення про реальну вартість цих інструментів.

Особливе місце серед документів щодо дій з фінансовими інструментами належить Положенню з міжнародної практики аудиту 1012 "Аудит похідних фінансових інструментів" [10]. Цей норматив окреслює сутність похідних інструментів, охарактеризованих як загальний термін, що застосовують для позначення фінансових інструментів, вартість яких прямо залежить або є похідною від базисних ставок чи цін, зокрема процентних ставок, обмінних курсів, цін на акції і товари.

При цьому він оприлюднений у редакції, що вже не цілком коректна (з початку 2018 р.) через використання термінології не чинного на сьогодні МСФЗ 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка".

Загалом оцінка справедливої вартості здійснюється з метою визначення ціни, за якою проведена належна операція між учасниками ринку на дату оцінки при поточній ринковій кон'юктурі. Тобто цією ціною не може бути ціна операції, встановлена при примусовій ліквідації або в ситуації вимушеної реалізації. При досягненні цієї мети має бути врахована вся наявна ринкова інформація, що належить до операції.

Обов'язковими регулятивними документами, які застосовують аудитори в процесі планування та проведення аудиту фінансових інструментів, є низка міжнародних стандартів аудиту (МСА) Міжнародної федерації бухгалтерів (*таблиця*).

Таблиця

Нормативи, які застосовують у процесі аудиту фінансових інструментів та їх облікових оцінок *

Стандарт	Сфера застосування
МСА 315 (переглянутий) "Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища"	Визначає порядок виявлення та оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності та прийняття відповідних заходів у відповідь на ці ризики, зокрема щодо фінансових інструментів
МСА 320 "Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту"	Окреслює діапазон та критерії оцінки суттєвості при плануванні та проведенні аудиту
МСА 540 "Аудит облікових оцінок, у тому числі облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації"	Зазначає обов'язки аудитора щодо перевірки облікових оцінок, зокрема тих, що пов'язані з фінансовими інструментами, які оцінюються за справедливою вартістю (передусім, параграфи А113–А123)
МСА 500 "Аудиторські докази"	Тлумачить, що саме входить у поняття аудиторських доказів; роз'яснює обов'язки аудитора, пов'язані з розробкою і проведенням аудиторських процедур з метою отримання достатніх належних аудиторських доказів (у тому числі і стосовно визначення вартості), що дозволять аудитору надати обґрунтовані висновки, які будуть покладені в основу аудиторської думки
Положення з міжнародної практики аудиту 1012 "Аудит похідних фінансових інструментів"	Містить практичні рекомендації аудиторам щодо планування та виконання аудиторських процедур та тверджень у фінансових звітах стосовно похідних фінансових інструментів. Містить вказівку на те, що вартість фінансових інструментів, відображених у фінансових звітах за допомогою визнання або розкриття, має бути визначеною відповідно до концептуальної основи фінансової звітності

* У таблиці і по тексті використано Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг Міжнародної федерації бухгалтерів. 2015 р. URL : <http://www.apu.com.ua/msa>.

Джерело: узагальнено авторами.

При цьому не можна погодитись з твердженням Т. Шешукової та С. Пономарева, які зазначають, що "в міжнародній практиці немає

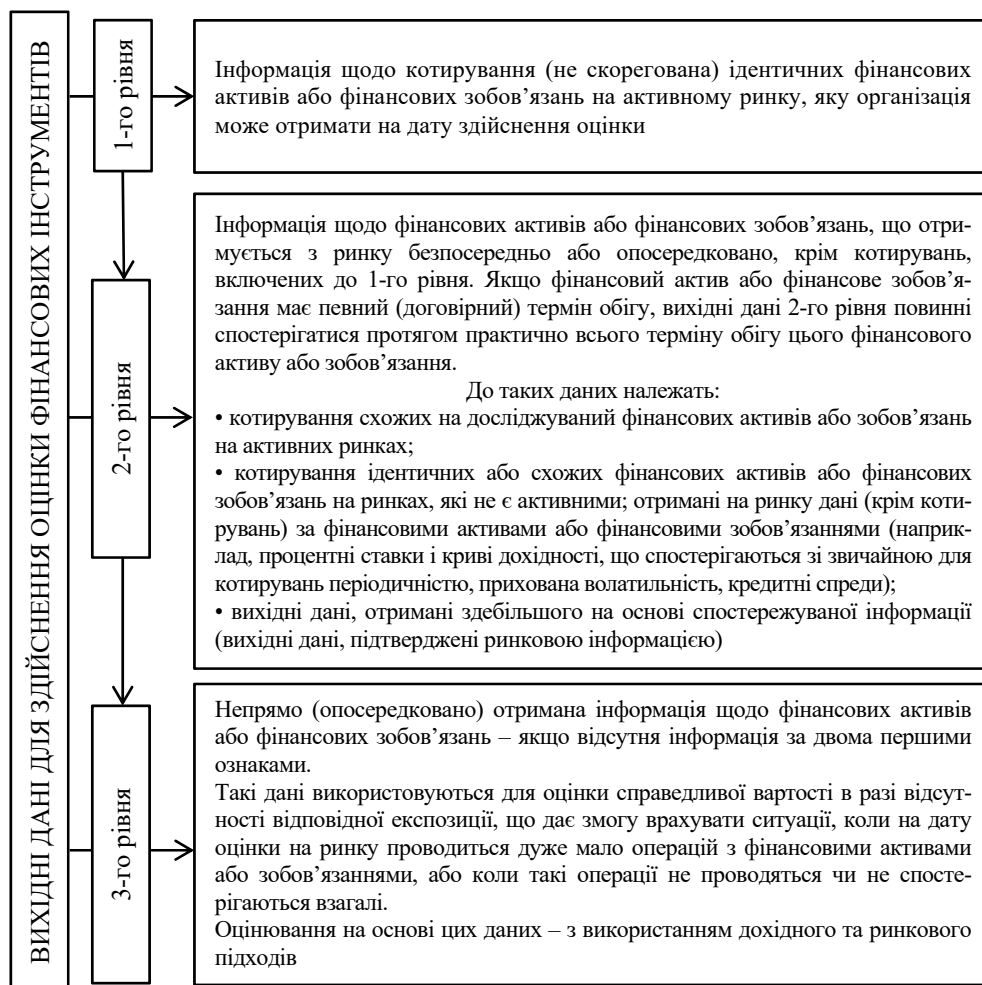
стандартів та положень, які регламентували б аудит фінансових інструментів" [5, с. 46]. Необхідність в оцінці справедливої вартості фінансових активів та фінансових зобов'язань може виникати при первісному відображенні операцій, і пізніше – в разі зміни їх вартості. У різних концепціях підготовки фінансової звітності зміни в оцінці справедливої вартості, які відбуваються з часом, можуть розглядатися по-різному. Такі зміни відображаються у звіті про прибутки та збитки або в складі іншого сукупного доходу. Крім того, залежно від вимог застосованої концепції підготовки фінансової звітності, за справедливою вартістю може оцінюватися чи весь фінансовий інструмент, чи лише тільки його компонент (наприклад, вбудований похідний фінансовий інструмент у тому випадку, якщо він враховується окремо – відповідно до п. 4.3 МСФЗ 9 [8]).

З метою більш послідовного і зіставного розкриття оцінки справедливої вартості та пов'язаних з нею відомостей може бути застосована ієрархічна структура рівнів даних для її оцінки, що базується на положеннях МСФЗ 13 "Оцінка справедливої вартості" [11, п. 38; 39]. При її побудові можна виділити три рівні вихідних даних, що оброблятимуться послідовно – нескореговану інформацію, дані, отримані на ринку безпосередньо чи опосередковано, та непрямі отримані дані (*рисунк*). Невизначеність оцінки зростатиме, якщо фінансовий інструмент переходить з 1-го рівня на 2-й або з 2-го на 3-й. Крім того, для 2-го рівня характерним є широкий діапазон невизначеності оцінки – залежно від можливості отримання ринкових даних, рівня складності фінансового інструменту тощо.

Доцільним (особливо на таких нестабільних, як вітчизняний, ринках) є коригування визначення вартості з урахуванням факторів невизначеності щодо самої оцінки – для того, щоб скорегувати її з урахуванням ризиків. Таке коригування дає змогу проводити певну оптимізацію учаснику ринку при встановленні ціни – для того, щоб відобразити фактори невизначеності, пов'язані з ризиками, які виникають у зв'язку з ціноутворенням або потоками грошових коштів за фінансовим інструментом. Прикладами можуть бути такі корегування моделі:

- корегування з урахуванням кредитного ризику. У деяких моделях не враховано кредитний ризик, включаючи ризик невиконання договірних зобов'язань контрагентом або власний кредитний ризик;
- корегування з урахуванням ризику ліквідності. У певних моделях може розраховуватися середня ринкова ціна, навіть якщо концепцією підготовки фінансової звітності може бути передбачено використання суми, скоректованої з урахуванням ліквідності – зокрема, різниці між ціною покупки і продажу. Наприклад, при застосуванні такої корекції з урахуванням ліквідності, яка більшою мірою залежить від професійного судження, можна з'ясувати, що деякі фінансові інструменти є неліквідними, і це суттєво знижуватиме їх оцінку;

- корегування з урахуванням інших ризиків. Вартість, визначена за допомогою моделі, що не враховує всі інші фактори, які учасники ринку врахували б при встановленні ціни на фінансовий інструмент, може і не становити справедливої вартості на дату оцінки, а тому її доцільно скорегувати окремо.

Ієрархічна структура оцінки справедливої вартості фінансових інструментів

Джерело: розроблено авторами на основі МСФЗ 13 "Оцінка справедливої вартості".

Корегування не досягнуть мети, якщо величина, отримана в результаті корегування оціненої вартості фінансового інструменту, не відповідатиме власне справедливій вартості – за її визначенням у відповідній концепції підготовки фінансової звітності. Прикладом є корегування з використанням більш консервативного (мінімалістичного) підходу до оцінки.

У сучасних концепціях підготовки фінансової звітності найбільш надійним доказом справедливої вартості фінансового інструменту вважаються ціни поточних операцій, здійснюваних на активному ринку (тобто вихідна інформація 1-го рівня). Котирування фінансових інструментів, включених у котирувальні списки бірж або таких, що обертаються на ліквідних позабіржових ринках, можна отримати безпосередньо від бірж або із зовнішніх – максимально незалежних – джерел цінової інформації. При використанні котирувань важливо, щоб керівництво організації усвідомлювало, що покладено в основу такого котирування. Це є необхідним для отримання керівництвом впевненості в тому, що ціна відображатиме об'єктивні ринкові умови на дату оцінки. А котирування, отримані ззовні або від бірж, можуть забезпечити достатні докази для підтвердження справедливої вартості вже в тих випадках, коли, наприклад: ціни не є застарілими чи неактуальними; котирування відображатимуть ціни, за якими дилери проводили б фактичні операції з фінансовим інструментом з достатньою регулярністю і в достатньому обсягу.

За відсутності поточних спостережених ринкових даних щодо ціни фінансового інструменту (тобто вихідних даних 1-го рівня) для того, щоб здійснити його оцінку, буде потрібно зібрати й інші індикатори ціни, необхідні при застосуванні методу оцінки. Такими індикаторами ціни можуть бути:

- нещодавно вчинені з цим же інструментом операції, у тому числі й операції, здійснені після звітної дати. При цьому потрібно розглянути питання про те, чи є необхідність у корегуванні з урахуванням змін ринкових умов за період між датою оцінки і датою здійснення операції, тому що ці операції не завжди відображають ринкові умови, які існували на звітну дату. Крім того, можливо, що операція являє собою вимушену угоду, а тому застосована ціна не відображає ціну угоди в рамках звичайної торгової операції;

- поточні або нещодавно проведені операції з аналогічними інструментами (такий індикатор часто називають "ціною аналога"). Таку ціну аналога потрібно скорегувати з урахуванням різниць між аналогом і оцінюваним інструментом, наприклад, щодо відмінності з точки зору ризику ліквідності або кредитного ризику, які існують між двома інструментами [11, п. 38 (ii)];

- індекси, які стосуються аналогічних інструментів. Як і в разі операцій з аналогічними інструментами, будуть потрібні корегування, щоб врахувати відмінності між оцінюваним інструментом та інструментом або інструментами, на основі яких складено індекс.

У концепціях достовірного подання фінансової звітності часто використовуються ієрархічні структури оцінки справедливої вартості – подібні до наведеної. Зазвичай це означає, що із зростанням невизначеності оцінки підвищуються вимоги до обсягу і ступеня деталізації

інформації, що розкривається. Для проведення розмежування між рівнями ієрархії може знадобитися застосування суб'єктивної складової – тобто судження.

Аудитор може вважати корисним дослідження того, яке місце займають фінансові інструменти в ієрархічній структурі оцінки справедливої вартості. Залежно від збільшення невизначеності оцінки підвищуватиметься ризик суттєвого викривлення фінансової звітності та рівень складності аудиторських процедур, які слід застосувати. Вихідні дані 3-го і частково 2-го рівня в ієрархічній структурі оцінки справедливої вартості можуть бути використані як корисний індикатор ступеня невизначеності оцінки. Вихідні дані 2-го рівня варіюються від цілком доступних даних до тих, які ближче до 3-го рівня – тобто, максимально непрямих чи фактично прихованих. Аудитор також оцінюватиме наявні докази й узагальнюватиме розуміння як ієрархічної структури оцінки справедливої вартості, так і ризику упередженості керівництва при розподілі фінансових інструментів за категоріями відповідно до зазначеної ієрархії.

Важливим є також дослідження того, чи не визначається як справедлива вартість ціна, що узгоджена під фактичним тиском чи примусом, або ж ліквідаційна ціна, чи ціна вимушеної угоди за необхідності термінового продажу. Для цього важливим є аналіз експозиції аналогів об'єкта оцінки – відповідного фінансового інструмента (як інформації 2-го рівня).

Згідно з МСА 540 пункт 8 (с) [12] аудитор повинен також розглянути прийняті в організації політики щодо оцінки та методології оцінки з точки зору даних і припущень, які використовуються при застосуванні методології оцінки. Здебільшого застосована концепція підготовки фінансової звітності часто передбачає використання конкретної методології оцінки. У таких випадках до питань, які можуть мати значення для розуміння аудитором використовуваних керівництвом методів оцінки фінансових інструментів, належать, наприклад, такі:

- Чи наявна у керівництва формалізована політика в галузі оцінки, та, в разі наявності такої політики, чи є оформленою документально методика оцінки, яка застосовується до фінансових інструментів згідно з такою політикою?

- У результаті використання саме яких моделей може виникати найбільший ризик істотного спотворення?

- Як при обранні конкретного методу оцінки керівництво враховувало складність оцінки фінансового інструменту?

- Чи підвищується ризик істотного спотворення в зв'язку з тим, що керівництво розробило власну модель для оцінки фінансових інструментів, або відхиляється від методики оцінки, яка має застосовуватись для оцінки конкретного фінансового інструменту?

- Чи використовувало (і якою мірою) керівництво зовнішні джерела цінової інформації?

- Чи мають необхідну кваліфікацію і досвід особи, які беруть участь у розробці та застосуванні методу оцінки; чи залучався до цієї роботи експерт від керівництва?

- Чи є ознаки упередженості керівництва при обранні застосованого методу оцінки?

Аудитору також необхідно зважувати на те, що для перевірки важливою є оцінка ризику суттєвого викривлення, пов'язаного з оцінкою фінансових інструментів. При проведенні аудиту має бути досліджений комплекс чинників впливу на оцінку і саме оцінювання – для того, щоб дати відповідь на такі важливі практичні питання: чи є методи оцінки, які використовуються організацією, належними та достатніми за даних обставин, а також чи були впроваджені засоби контролю за використанням методів оцінки. При дослідженні такого впливу належить визначити:

- чи є методи оцінки широко поширеними в практиці інших учасників ринку, і чи є приклади отримання за допомогою цих методів надійної оцінки вартості на основі даних про ринкові операції;

- чи дають методи оцінки результати відповідно до свого призначення, чи не було допущено помилок при їх розробці, особливо таких, що виявлятимуться в екстремальних умовах, і чи були ці методи об'єктивно перевірені та затверджені. На наявність помилок можуть вказувати непослідовні зміни щодо контрольних показників;

- чи враховані в методах оцінки невід'ємні ризики, властиві оцінюваному фінансовому інструменту, включаючи кредитоспроможність контрагента, а також власний кредитний ризик – у разі застосування цих методів для оцінки фінансових зобов'язань;

- наскільки методи оцінки підлаштовуються під ринок, у тому числі, наскільки вони чутливі до змін ринкових параметрів, і чи є досліджуваний ринок домінантним/активним. Тобто "справедлива вартість оцінюється на основі результатів застосування методу оцінювання, в якому максимально враховуються ринкові показники та якомога менше беруться до уваги дані, специфічні для суб'єкта господарювання, тобто справедлива вартість, за розрахунку якої максимально використано відповідні відкриті вхідні дані та мінімізовано використання закритих вхідних даних" [1, с. 50] – даних третього рівня ієрархії, найменш точних. Зокрема даних від застосування дохідного підходу, методу теперішньої вартості, що базується на майбутніх грошових потоках, які очікуються від зобов'язання, чи інструменту капіталу, утримуваного як актив [11, п. 38 (i)];

- чи забезпечується несуперечливе використання ринкових параметрів і припущень, і чи є зміна у використовуваних методах оцінки, ринкових параметрах і припущеннях обґрунтованою з урахуванням нових умов діяльності;

- чи вказують результати аналізу чутливості на те, що незначні та помірні зміни в припущеннях значно впливають на зміну оцінок;

• якою є компетентність і об'єктивність осіб, що відповідають за розробку і застосування методів оцінки на підприємстві.

Крім того, аудитор може і самостійно розробити один або декілька методів оцінки, щоб зіставити результати, отримані з їх допомогою, з результатами, одержаними із застосуванням методів оцінки, які використовує керівництво, та в результаті більш об'єктивно оцінити діапазон можливих неточностей та відхилень. Такі розробки мають бути враховані внутрішніми стандартами (інструкціями) аудиторської фірми, що здійснює роботи [13, с. 23].

Висновки. Аудит оцінки фінансових інструментів є комплексною, складною, високопрофесійною перевіркою, якість якої значною мірою залежить від низки взаємопов'язаних факторів, ключовим з яких можна вважати можливість неупередженої професійної оцінки самої справедливої вартості інструмента – домінантної оцінки для таких об'єктів. Тому напрацювання організаційно-методологічного інструментарію аудиту спрямоване на підвищення його об'єктивності та неупередженості, а також достовірності інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання (компанії) в цілому – як для керівництва, так і для всіх інших зацікавлених осіб – з метою використання її в подальшому для прийняття ефективних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бурденко І., Макаренко І.* Справедлива вартість в оцінці фінансових інструментів: вимоги Міжнародних стандартів фінансової звітності. Вісн. НБУ. 2014. № 2. С. 44–51.
2. *Супрович Г. О.* Методика аудиту операцій з похідними фінансовими інструментами. Тенденції розвитку обліку і аналізу як складових інформаційної системи менеджменту підприємства : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 листоп. 2012 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2012. С. 256–259.
3. *Здерник В. С.* Аудит операцій з похідними фінансовими інструментами. Ефективна економіка. Електронне наук. фах. вид. 2010. № 1. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=106>.
4. *Харисова Ф. И.* Аудит производных финансовых инструментов. М. : Бух. учёт, 2005. 136 с.
5. *Шешукова Т. Г., Пономарев С. В.* Технология аудита финансовых активов и обязательств кредитных организаций согласно международным стандартам. Вестн. Пермск. ун-та. Экономика. 2013. Вып. 2 (17). С. 37–47.
6. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти". М-во фінансів України. Положення 30.11.2001 № 559. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання". URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_029.
8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 "Фінансові інструменти". URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_016.
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 "Фінансові активи: розкриття інформації". URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_007.

10. Положення з міжнародної практики аудиту 1012 "Аудит похідних фінансових інструментів". URL : <http://www.ifrs.org/ua/mezhdunarodny-e-standarty-audita-msa-isa-ukrayins-ka-mova>.
11. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 "Оцінка справедливої вартості". URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_068.
12. Міжнародний стандарт аудиту 540 "Аудит облікових оцінок, у тому числі облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації". URL : <http://www.apu.com.ua/msa>.
13. Болдуєв М. В. Удосконалення організаційно-методичних норм оцінювання системи внутрішнього контролю підприємства в процесі проведення зовнішнього аудиту. Вісн. Запорізь. нац. ун-ту. 2011. № 1 (9). С. 21–27.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2018.

Nazarova K., Zadniproviskyi O. Audit of assessment of financial instruments.

Background. One of the key factors in ensuring the effectiveness of operations with financial instruments is to conduct their audit as an audit of accounting data and financial statements in order to express an independent opinion of the auditor on their accuracy and reliability in all material aspects. Particular attention should be paid to checking the authenticity of valuation of financial instruments in the interests of all the stakeholders.

Analysis of recent studies and publications has shown that despite a large number of works devoted to the issues of valuation of financial instruments, the audit issue regarding such an assessment is not considered sufficiently.

The **aim** of the paper is to highlight the theoretical, normative and methodical aspects of the audit of financial instruments in terms of their value assessment.

Materials and methods. The research is based on the following methods: generalization, grouping, analysis and synthesis, analogy, modeling. Regulatory materials and works of modern scientists on accounting, evaluation and audit are used.

Results. The article analyzes and summarizes the conceptual and normative apparatus used for the evaluation of financial instruments and conducting its audit. The peculiarities of audit in the assessment of the fair value of financial instruments are considered, in particular - according to the hierarchical structure of its valuation, and also the adjustment of such value under the influence of factors.

Conclusion. Audit of financial instruments valuation is an complex, high-level checking, the quality of which depends on a number of factors, the key of which is the possibility of an impartial professional assessment of the fair value of the instrument - a dominant estimate for such objects.

Keywords: audit, assesment, basic financial instruments, derivative financial instruments, fair value.

REFERENCES

1. Burdenko I., Makarenko I. Spravedlyva vartist' v ocinci finansovyh instrumentiv: vymogy Mizhnarodnyh standartiv finansovoi' zvitnosti. Visn. NBU. 2014. № 2. S. 44–51.
2. Suprovych G. O. Metodyka audytu operacij z pohidnymy finansovymy instrumentamy. Tendencii' rozvytku obliku i analizu jak skladovyh informacijnoi' systemy menedzhmentu pidprijemstva : materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Ternopil', 29–30 lystop. 2012 r.). Ternopil' : TNEU, 2012. S. 256–259.
3. Zdernyk V. S. Audyt operacij z pohidnymy finansovymy instrumentamy. Efektyvna ekonomika. Elektronne nauk. fah. vyd. 2010. № 1. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=106>.
4. Harisova F. I. Audit proizvodnyh finansovyh instrumentov. M. : Buh. uchjot, 2005. 136 s.

5. Sheshukova T. G., Ponomarev S. V. Tehnologija audita finansovyh aktivov i objazatel'stv kreditnyh organizacij soglasno mezhdunarodnym standartam. Vestn. Permsk. un-ta. Jekonomika. 2013. Vyp. 2 (17). S. 37–47.
6. Pro zatverdzhennja Polozhennja (standartu) buhgalters'kogo obliku 13 "Finansovi instrumenty". M-vo finansiv Ukrai'ny. Polozhennja 30.11.2001 № 559. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.
7. Mizhnarodnyj standart finansovoi' zvitnosti 32 "Finansovi instrumenty: rozkryttja ta podannja". URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_029.
8. Mizhnarodnyj standart finansovoi' zvitnosti 9 "Finansovi instrumenty". URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_016.
9. Mizhnarodnyj standart finansovoi' zvitnosti 7 "Finansovi aktyvy: rozkryttja informacii". URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_007.
10. Polozhennja z mizhnarodnoi' praktyky audytu 1012 "Audyт pohidnyh finansovyh instrumentiv". URL : <http://www.ifrs.org.ua/mezhdunarodny-e-standarty-audita-msa-isa-ukrayins-ka-mova>.
11. Mizhnarodnyj standart finansovoi' zvitnosti 13 "Ocinka spravedyvoi' vartosti". URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_068.
12. Mizhnarodnyj standart audytu 540 "Audyт oblikovyh ocinok, u tomu chysli oblikovyh ocinok za spravedyvoju vartistju, ta pov'jazani z nymy rozkryttja informacii". URL : <http://www.apu.com.ua/msa>.
13. Boldujev M. V. Udoskonalennja organizacijno-metodychnyh norm ocinjuvannja systemy vnutrishn'ogo kontrolju pidpryjemstva v procesi provedennja zovnishn'ogo audytu. Visn. Zaporiz'. nac. un-tu. 2011. № 1 (9). S. 21–27.

УДК 657.37

БЕЗВЕРХИЙ Костянтин, к. е. н., докторант кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана"

ПРИНЦИП ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗАЦІКАВЛЕНИМИ СТОРОНАМИ В ІНТЕГРОВАНІЙ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто принцип взаємодії із зацікавленими сторонами в інтегрованій звітності українських підприємств та способи його реалізації. Дослідження принципу взаємодії із зацікавленими сторонами в інтегрованій звітності українських підприємств в умовах інституційних перетворень здійснено в нерозривному зв'язку з виробничими та інтеграційними процесами. Надано рекомендації українським підприємствам щодо реалізації принципу взаємодії із зацікавленими сторонами під час підготовки до складання інтегрованої звітності.

Ключові слова: принцип, взаємодія, зацікавлені сторони, інтегрована звітність, стандарт.

© Безверхий К., 2018

ISSN 1727-9313. ВІСНИК КНТЕУ. 2018. № 4 ===== 97